

Бондаренко І. П.
студентка магістратури
«Управління навчальним закладом»
Житомирського державного університету
імені Івана Франка, м. Житомир
e-mail: rbka0601@meta.ua

Порівняльний аналіз дошкільних навчальних закладів різних форм власності в Україні

У статті здійснено порівняльний аналіз дошкільних навчальних закладів різних форм власності в Україні. Визначено особливості дошкільних навчальних закладів державної, комунальної та приватної форм власності. Розглянуто проблеми, які виникають в процесі функціонування дошкільних навчальних закладів різних форм власності у зв'язку зі змінами в сучасній освіті. Зазначено причини цих проблем та визначено шляхи їх подолання.

Проблема підвищення якості освіти в Україні, зокрема в дошкільній як першій її ланці, найбільш актуальна тепер, коли ця система перебуває в затяжній кризі. На сучасному етапі в дошкільній освіті відбувається оновлення змісту; підвищилися вимоги до управління системою підвищення кваліфікації педагогічних працівників та керівників дошкільних навчальних закладів.

За даними МОН сьогодні в Україні функціонує 15,1 тисяч дошкільних навчальних закладів різних типів і форм власності. Гострота проблеми управління якістю роботи дошкільних навчальних закладів пояснюється розгалуженістю системи дошкільної освіти, відсутністю чітких параметрів організації освітнього процесу в різних типах дошкільних закладів, єдиного підходу до визначення узагальнених критеріїв та механізмів оцінки якості роботи дошкільних закладів, орієнтацією на застарілі принципи управління персоналом, навчально-виховним процесом та іншими аспектами діяльності дошкільного закладу.

Незважаючи на задекларовану демократизацію у системі освіти та надання усім ланкам структури освіти певної автономії (аж до рівня окремого ДНЗ), на практиці верхівка системи позбавляє нижчі ланки права на самостійне прийняття управлінських рішень і будь-яку автономію (управлінську, господарську, кадрову). Стратегія реформування базується не на наукових дослідженнях з урахуванням

потреб дітей, а на рішеннях окремих чиновників МОН України. Механізм залучення громадськості – формальний, не прозорий.

У частині запровадження обов'язкової дошкільної освіти дітей старшого дошкільного віку автори Національної доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні [1] вважають вкрай необхідним забезпечити: розвиток мережі дошкільних навчальних закладів усіх типів і форм власності, особливо в сільській місцевості, шляхом будівництва нових дошкільних закладів, відновлення діяльності закритих і відомчих, реорганізації дитячих навчальних закладів загального типу відповідно до потреб населення; виділення коштів для запровадження альтернативних форм здобуття дошкільної освіти; розроблення державного єдиного фінансового нормативу утримання однієї дитини в дошкільному навчальному закладі відповідно до типу закладу, що дозволить планувати видатки на дошкільну освіту, відхід від принципу фінансування дошкільної освіти від досягнутого; забезпечення дошкільних закладів сучасними меблями, спортивним обладнанням, іграшками, іншими засобами навчання і виховання для створення комфортних та безпечних умов перебування дітей у дошкільних закладах; розроблення програми державного фінансування видання навчальної і методичної літератури для дошкільних навчальних закладів; посилення соціального захисту працівників дошкільної освіти, а саме: порівнювання їх у статусі до педагогічних працівників інших освітніх ланок.

У закладі дошкільної освіти незалежно від підпорядкування, типу і форми власності не допускаються створення і діяльність організаційних структур політичних партій та релігійних організацій.

У приватних закладах дошкільної освіти та закладах дошкільної освіти, заснованих релігійними організаціями, статuti яких зареєстровані в установленому законодавством порядку, допускається діяльність відповідних релігійних організацій [2].

З метою стимулювання залучення приватних інвестицій у сферу дошкільної освіти, спрощення процедури відкриття дошкільних навчальних закладів приватної форми власності, передусім розрахованих на невелику кількість дітей або на короткотривале їх перебування у закладі, прийнято постанову Кабінету Міністрів України від 10 серпня 2011 р. № 865 «Про внесення змін до Порядку ліцензування діяльності з надання освітніх послуг», якою, зокрема, передбачено зменшення строку проведення ліцензування.

Показник охоплення дошкільною освітою дітей віком від 3 до 6 років становить 88%. Зберігається непропорційне співвідношення між охопленням міських і сільських дітей (місто – 99,5%, село – 61,0%),

тобто Закон України «Про дошкільну освіту» виконується частково. Виходом з цієї ситуації може бути відкриття на базі діючих дошкільних навчальних закладів груп з короткотривалим перебуванням дітей, прогулянкових та родинних груп, залежно від потреб населення та внутрішніх ресурсів. Органам місцевого самоврядування, обласним управлінням освіти необхідно сприяти розширенню мережі приватних дошкільних закладів.

Сьогодні досить гостро стоїть питання щодо фінансування дошкільної освіти. Дошкільні заклади комунальної та державної форми власності перебувають у повній залежності від органів місцевого самоврядування. Спостерігається невідповідність між законодавчими гарантіями в галузі дошкільної освіти, реальним державним фінансуванням і наданням освітніх послуг. В Аналітичному звіті за результатами досліджень стану дошкільної освіти [3: 37] зазначено, що в Україні до цього часу відсутній закон, який регламентував би діяльність юридичних осіб публічного права, якими є комунальні та державні ДНЗ. Вони мають обмежені права у можливості вести самостійну фінансово-економічну діяльність, виконанні всіх завдань освітнього законодавства на території ДНЗ.

На рівні нормативного регулювання діяльності системи ДНЗ, за ними закріплено подвійне підпорядкування: з одного боку – Міністерству освіти і науки України та управлінням освіти, з іншого – місцевій владі, яка фактично фінансує діяльність комунальних ДНЗ з місцевих бюджетів. Це подвійне підпорядкування негативно впливає на роботу завідуючих ДНЗ та методистів, бо фактично вдвічі збільшує обсяг «паперової» роботи.

На нашу думку, тільки частина звітів є корисною з точки зору інформації, яку вони містять, для подальшого аналізу і використання самим ДНЗ. Так, зрозумілими та доцільними вважаються статистичний звіт, звіт про атестацію педагогічних кадрів ДНЗ, звіт про виконання рекомендацій експертної комісії з державної атестації закладу тощо, адже вони необхідні і для роботи самого закладу.

В той же час, інші звіти щодо виконання різноманітних заходів, цільових програм є недоцільною витратою часу та величезним обсягом паперової роботи, виконуючи яку, не вистачає часу на нагальні потреби дошкільного навчального закладу і якісне здійснення посадових обов'язків в цілому. Тому важливим є зменшення кількості різноманітних звітувань та надання інформації керівниками дошкільних навчальних закладів.

Відповідно до ст. 32 Закону України «Про місцеве самоврядування», до повноважень виконавчих органів місцевого

самоврядування належить матеріально-технічне та фінансове забезпечення навчальних закладів, які відносяться до територіальних громад. Але до цього часу існує неузгодженість повноважень органів державної влади й органів місцевого самоврядування [4].

Нечітке розмежування повноважень, у тому числі, відсутність державних соціальних стандартів, призводить до проблем недофінансування делегованих повноважень у частині освіти, культури, охорони здоров'я.

Серед найбільш нагальних проблем розвитку ДНЗ державної та комунальної форм власності слід виділити: застарілу матеріально-технічну базу ДНЗ, недостатнє інформаційно-методичне їх забезпечення; недостатні обсяги фінансування з місцевого та державного бюджетів для розвитку матеріально-технічної бази ДНЗ; низький рівень соціального захисту учасників навчально-виховного процесу; соціального забезпечення педагогічних працівників; надто повільну демократизацію освіти.

Порядок встановлення плати за харчування дитини в державному та комунальному ДНЗ визначається Кабінетом Міністрів України.

У ДНЗ незалежно від підпорядкування, типу і форми власності діти забезпечуються постійним медичним обслуговуванням на безоплатній основі, що здійснюється медичними працівниками, які входять до штату цього ДНЗ або відповідних закладів охорони здоров'я, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України (п.2 ст. 34 Закону України «Про дошкільну освіту») [2].

Проблема забезпеченості ДНЗ державної та комунальної форм власності кваліфікованими фахівцями є одною з найбільш гострих, незважаючи на значну кількість педагогічних навчальних закладів різних рівнів, які здійснюють підготовку кадрів для системи дошкільної освіти. Це викликано такими факторами як низький соціальний престиж педагогічної професії. Проте, у ДНЗ приватної форми власності ситуація значно краща.

Отже, якщо терміново не вдосконалити підходи до організації системи підготовки кадрів для ДНЗ, вже в недалекому майбутньому дошкільні навчальні заклади матимуть справу з відсутністю фахівців: на набрану кількість дітей не очікувано зменшиться кількість вихователів, що призведе до потреби у різкому збільшенні, укрупненні груп.

У сучасних умовах глобалізації та зростання інформативності суспільства процес розвитку ДНЗ різних типів зумовлений оновленням та модернізацією дошкільної ланки освіти, зокрема ДНЗ різних типів, яка має за мету забезпечити потреби дітей та батьків. У національній

доповіді В. Кременя про стан і перспективи розвитку освіти в Україні (2016) наголошено, що ключовим перспективним розв'язанням питання дошкільної освіти може бути впровадження кращого зарубіжного досвіду функціонування мережі ДНЗ різних типів та форм власності [1].

Рекомендації щодо шляхів розвитку ДНЗ різних типів передбачають: сприяння приватним ініціативам із питань відкриття приватних закладів, створення груп з короткотривалим перебуванням у них дітей; відновлення діяльності ДНЗ, що тривалий час використовувалась не за призначенням; відкриття на базі загальноосвітніх навчальних закладів навчально-виховних комплексів.

Визначаючи перспективи розвитку системи ДНЗ різних типів в сучасній Україні, необхідно виявити провідні тенденції, які були притаманні радянському періоду розвитку означеної системи та ті, які проявляються в сучасній системі ДНЗ різних типів, що зумовлені соціально-політичними та соціально-педагогічними чинниками.

Як зазначає Є. Б. Антипін, процес становлення нової системи ДНЗ різних типів продовжує перебувати під впливом координації та субкоординації з боку зовнішнього середовища, що підкріплено законодавчими документами. Вже на сьогодні можна говорити про присутність диференціації елементів внаслідок збільшення кількості дітей, які за рахунок просторового розміщення (переведення зі східних регіонів України) впливають на процес диференціації елементів (груп у ДНЗ різних типів) [5].

Реалізація принципу доступності отримання дошкільної освіти в Україні зумовлює до відновлення та збереження мережі ДНЗ різних типів, які функціонують на сучасному етапі їх розвитку. У 2001-2017 рр. з'являються нові заклади для дітей раннього та дошкільного віку, наприклад приватної форми власності (дитячі садки, школи-дитячі садки), функції яких пов'язані з особливостями вибору засновниками мети, специфіки та структури їх діяльності. Відбувається їх кількісний зріст наприкінці 2010 року, в 2014 році їх кількість зменшилась на 173 одиниці. Процеси відновлення та збереження мережі ДНЗ різних типів, які є доступними для задоволення потреб дітей та батьків перш за все у фінансовому аспекті та в аспекті надання якісної дошкільної освіти, зумовлюють до збереження закладів державної та комунальної форм власності. Водночас, враховуючи фінансове розшарування сімей, суспільно-політичні чинники та міграційні процеси, що відбуваються в останні роки в Україні, замовлення на приватні ДНЗ різних типів триває. Поряд із фактом масового створення та відкриття таких закладів залишається нагальною потреба збереження мережі ДНЗ

різних типів для сімей, фінансова спроможність яких не відповідає вимогам приватних закладів.

Зміна структури (внутрішньої організації) спонукає до перегляду організаційних засад функціонування закладів для дітей раннього та дошкільного віку: контингенту дітей з урахуванням їх віку, комплектації та наповнюваності груп, тривалості перебування дітей в ДНЗ та його режиму роботи. Зміни внутрішньої організації в приватних закладах перш за все спричинені запитом та вимогами батьків, збереженням та корекцією здоров'я дітей, підготовкою дітей до школи.

Створення нормативно-правових документів, дозволить у повній мірі педагогам-практикам на місцях означити вибір програмно-методичного забезпечення навчально-виховного процесу, уточнити мету, специфіку, структуру та особливості внутрішнього управління в рамках статуту із дотриманням специфічних особливостей функціонування ДНЗ та відповідно до їх типу у контексті ліцензування.

Список використаних джерел та літератури

1. Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://drive.google.com/file/d/0B6UkMWiy4uKzLVE0czBVRIZXR2Nskk0blc4bGNnTjNzbGNF/view>. – Назва з екрана.

2. Про дошкільну освіту [Електронний ресурс] : Закон України від 11 липня 2001 р. № 2628-III. – Редакція від 28.09.2017, підстава 2145-19. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>. – Назва з екрана.

3. Комплексне дослідження стану системи дошкільної освіти України : аналітичний звіт за результатами дослідження / А. Є. Горський, О. Б. Буданова, І. В. Барматова, О. В. Овчар. – Київ, 2013. – 115 с.

4. Про місцеве самоврядування [Електронний ресурс] : Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР. – Редакція від 02.08.2017, підстава 2119-19 / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>. – Назва з екрана.

5. Антипін Є. Б. Управління інноваційним розвитком дошкільного навчального закладу як педагогічна проблема [Електронний ресурс] / Є. Б. Антипін. – Режим доступу: http://www.psyh.kiev.ua/Антипін_Є.Б._Управління_інноваційним_розвитком_дошкільного_навчального_закладу_як_педагогічна_проблема.

Бондаренко И.

Сравнительный анализ дошкольных учебных заведений разных форм собственности в Украине

В статье осуществлен сравнительный анализ дошкольных учебных заведений разных форм собственности в Украине. Определены особенности дошкольных учебных заведений государственной, коммунальной и частной форм собственности. Рассмотрены проблемы, возникающие в процессе функционирования дошкольных учебных заведений разных форм собственности в связи с изменениями в современном образовании. Указаны причины этих проблем и определены пути их преодоления.

Bondarenko I.

Comparative analysis of pre-school educational institutions of different forms of ownership in Ukraine

The article provides a comparative analysis of pre-school educational institutions of different forms of ownership in Ukraine. The special aspects of pre-school educational institutions of the state, communal and private forms of ownership are determined. The problems, arising in the process of functioning of pre-school educational institutions of different forms of ownership in connection with changes in modern education are considered. The causes of these problems are indicated and the ways of their overcoming are determined.